

نقش سلامت اجتماعی بر سلامت جسمانی و روان‌شناختی

مژگان سپاه‌منصور ✉

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۵

چکیده

سلامت اجتماعی، مفهوم جدیدی است که می‌تواند به‌عنوان یکی از ارکان اصلی شرایط و نتایج سلامت در مفهوم عام به حساب آید. قلمرو سلامت اجتماعی و وسیع و حوزه‌های گوناگونی از جمله حمایت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، پذیرش اجتماعی، شکوفایی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، سازگاری اجتماعی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، رفاه اجتماعی، کیفیت زندگی را در بر می‌گیرد. سازمان جهانی بهداشت (WHO)، سلامت را به‌زیستی کامل جسمانی، روانی و اجتماعی، نه صرف نبودن بیماری تعریف می‌کند. در تعریف دیگر ردیف (۱۹۹۸) مفهوم سلامت اجتماعی را شامل ابعاد عملکرد مثبت ذهن در روابط اجتماعی می‌داند که عبارت‌اند از: پذیرش خود، رشد شخصی، روابط مثبت با دیگران، تسلط بر محیط، هدفمند بودن در زندگی و استقلال. از دیدگاه کبیر فرد سالم اجتماع را به صورت یک مجموعه معنادار، قابل فهم و بالقوه برای رشد و شکوفایی دانسته و احساس می‌کند که به جامعه تعلق دارد، از طرف جامعه پذیرفته می‌شود، و در پیشرفت آن سهیم است. مطالعات انجام شده نشان داده است که بین مفهوم سلامت روانی و سلامت اجتماعی رابطه‌ی زیادی وجود دارد و سلامت اجتماعی نقش مهمی در پویایی و کارآمدی هر جامعه ایفا کرده و یکی از محورهای ارزیابی سلامتی جوامع مختلف محسوب می‌شود. لذا هدف تمامی جوامع این است که سلامت اعضایشان را حفظ کرده و ارتقاء بخشند. سایر تحقیقات نشان داده است که دریافت حمایت اجتماعی، و وضعیت تعهد، سطح تحصیلات، پایگاه اجتماعی اقتصادی، و مهارت‌های ارتباطی با سلامت جسمانی و روانی رابطه دارد.

واژگان کلیدی: سلامت اجتماعی، سلامت جسمانی، سلامت روان‌شناختی.

۱. استاد دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران
mojgan.sepahmansour@iauctb.ac.ir

مقدمه

موضوع سلامت از بدو پیدایش بشر و در قرون و اعصار متمادی مطرح بوده است، اما هرگاه سخنی از آن به میان آمده عموماً بعد جسمانی آن مد نظر قرار گرفته و به سایر ابعاد سلامت از جمله بعد اجتماعی کمتر توجه شده است. در حال حاضر مقبول‌ترین تعریف از سلامت توسط سازمان جهانی بهداشت ارائه شده است. از دیدگاه سازمان بهداشت جهانی منظور از سلامت فقط فقدان بیماری نیست، بلکه وضعیت بهزیستی کامل جسمی، روانی و اجتماعی است (هامبلون و همکاران، ۲۰۱۹). بدیهی است که تعریف مورد اشاره سازمان جهانی بهداشت در حکم نوعی پذیرش رسمی مفهوم سلامت اجتماعی در چارچوب سلامت و بهزیستی روان‌شناختی محسوب می‌شود. اهمیت سلامت اجتماعی وقتی بیشتر آشکار شد که احساس گردید کسانی که در پیوند و تعامل اجتماعی کامل‌تری در درون جامعه خویش هستند، در شرایط بیماری سرعت بهبودی و بازیابی حیاتی بیشتری دارند و از عمر طولانی‌تری برخوردار هستند و در مقابل ثابت شده است که انزوای اجتماعی در بروز بیماری یک عامل خطر محسوب می‌شود (محسنی، ۱۳۹۳). سلامت اجتماعی به نوعی بهداشت روانی و اجتماعی گفته می‌شود که در صورت تحقق آن شهروندان دارای انگیزه و روحیه شاد هستند و در نهایت جامعه شاداب و سلامت خواهد بود. سلامت اجتماعی مفهومی چند بعدی و پیچیده است، و در دو بعد خرد و کلان قابل بررسی است. منظور از سلامت اجتماعی در بعد خرد کمیّت و کیفیت تعامل افراد و در دیدگاه کلان همان جامعه سالم است که در آن شاخص‌هایی مانند کاهش فقر، مبارزه با جرم، کاهش آلودگی‌های زیست محیطی، آموزش برای کل جامعه فراهم می‌شود. شاخص‌های سلامت اجتماعی متعددی با دیدگاه کلان در سطح بین‌المللی وجود دارد. مانند شاخص سلامت اجتماعی فوردهام با ۱۶ نشانگر، شاخص سلامت اجتماعی ادمونتون با ۱۵ نشانگر، شاخص سلامت اجتماعی بارنستابل با ۷ نشانگر، شاخص سلامت اجتماعی ریچلند با ۲۰ نشانگر، شاخص رفاه لگاتوم با ۱۲ نشانگر، شاخص کیفیت زندگی با ۷ نشانگر، نشان‌گرهای آسایش بر اساس روش‌های سلامت گالوپ با ۵ نشانگر، و در جامعه ایران هم شاخص‌های سلامت متعددی مانند مدل نجات و احمدوند (۱۳۹۱)، الگوی سلامت اجتماعی رفیعی، درخشان‌نیا، اقلیما و خانکه (۱۳۹۲) با ده نشانگر، صفاری‌نیا با ۴ شاخص و ۶۰ نشانگر و توکل (۱۳۹۳) با هفت شاخص وجود دارد (کیخاوندی، صفاری‌نیا، علی‌پور، فرزاد، ۱۳۹۹). پژوهش‌ها و تحقیقات گوناگون نشان داده است که بین سلامت اجتماعی و سلامت جسمانی و روان‌شناختی رابطه وجود دارد. رابطه حمایت اجتماعی، پایگاه اجتماعی اقتصادی و مهارت‌های ارتباطی با سلامت روان‌شناختی (دروینی‌فرد، ۱۳۹۵)؛ رابطه سلامت اجتماعی با سرمایه‌های اجتماعی (قربانی، جهانی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۹)؛ رابطه سلامت اجتماعی با سلامت جنسی (صمدی، دلیر، ۱۳۹۹)؛ رابطه شایستگی اجتماعی و ترجیح اجتماعی با رفتار قلدری دانش‌آموزان (کرسوی و صدوقی، ۱۴۰۰)؛ رابطه سلامت اجتماعی و مدیریت شهری (کیخاوندی، صفاری‌نیا و علیپور، ۱۳۹۸)؛ رابطه حمایت اجتماعی ادراک شده با رفتار قلدری در دانش‌آموزان (محمدی، ۱۳۹۹)؛ رابطه سلامت اجتماعی و رسانه (فدایی‌مهربانی، ۱۳۸۶)؛ رابطه سلامت اجتماعی و باورهای دینی (پوررستار، حکمتی، ۱۳۸۹)؛ رابطه حمایت اجتماعی با سلامت اجتماعی زنان سرپرست خانوار (حسینی حاجی بکنده و تقی‌پور، ۱۳۸۹)؛ رابطه سلامت اجتماعی و رضایت شغلی (افچه و سام، ۱۳۸۹)؛ رابطه خودآگاهی و سلامت روانی و اجتماعی و معنوی (سرافراز، بهرامی احسان و زرنندی، ۱۳۸۹)؛ رابطه سلامت اجتماعی

و رفتار شهروندی (ابراهیم‌پور و فیده‌للا فام، ۱۳۹۱)؛ رابطه باورهای غیر منطقی و سلامت اجتماعی (یحیی‌زاده و رشیدیان، ۱۳۹۱)؛ رابطه سلامت اجتماعی با شادابی اجتماعی و حمایت اجتماعی (وثوقی، مهدوی، ۱۳۹۲)؛ رابطه سلامت اجتماعی و جهت‌گیری اخلاقی (قاضی‌نژاد و فاضل، ۱۳۹۲)؛ رابطه سلامت اجتماعی و کیفیت زندگی دانشجویان (علیزاده اقدم، آرام، سلطانی، ۱۳۹۲)؛ رابطه سلامت اجتماعی و فردگرایی و جمع‌گرایی (نیکوگفتار، ۱۳۹۳)؛ رابطه سبک زندگی اسلامی با سلامت اجتماعی (افشانی و رسولی‌نژاد، ۱۳۹۳)؛ رابطه کیفیت زندگی مرتبط با سلامت با چاقی و دیابت (مظلومی و رضاییان، ۱۳۹۶) بررسی شده است. بحث و نتیجه‌گیری وضعیت سلامت افراد به عوامل گوناگون فردی از جمله وراثت و ژنتیک از یک سو و عوامل اجتماعی مانند حمایت‌های اجتماعی، محیط اجتماعی، سلامت اجتماعی از سوی دیگر رابطه دارد. عدم برخورداری از محیط اجتماعی سالم، تغذیه مناسب، سطح سواد سلامت کافی و عرضه خدمات اجتماعی مکفی، وضعیت اجتماعی اقتصادی مناسب و شغل بر سلامت و رفتارهای مرتبط با سلامت افراد در جامعه نقش دارد. اکثر متخصصان در حوزه سلامت اعتقاد دارند شاخص‌های سلامت اجتماعی در جلوگیری از بیماری‌های جسمانی و افزایش سلامت روان‌شناختی افراد بسیار مهم و حائز اهمیت است. تحقیقات و پژوهش‌های انجام شده نشان داده است که بین مفهوم سلامت روانی و سلامت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد که نشان‌دهنده آن است که مقیاس‌های سلامت اجتماعی با معیارهای سلامتی روانی همبستگی مثبت دارند و سلامت اجتماعی در تضمین پویایی و کارآمدی هر جامعه نقش مهمی ایفا کرده و یکی از محورهای ارزیابی سلامتی جوامع مختلف محسوب می‌شود. لذا هدف تمامی جوامع این است که شرایطی را فراهم کنند تا سلامتی اعضایشان را حفظ کرده و ارتقاء بخشند.

فهرست منابع

- صمدی، فاطمه و دلیر، مجتبی (۱۳۹۹). نقش سلامت روانی و اجتماعی در سلامت جنسی زنان سالمند. مجله پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۱۰(۴۰).
- مظلومی محمود آباد، سید سعید، رضائیان، محسن، نقیب‌زاده تهمی، احمد و صادقی، رعنا (۱۳۹۵). بررسی کیفیت زندگی مرتبط با سلامت و ارتباط آن با کنترل قندخون در افراد مبتلا به دیابت نوع ۲. مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، ۱۶(۱).
- کیخاوندی، شیر، صفاری‌نیا، مجید، علیپور، احمد و فرزاد، ولی‌الله (۱۳۹۹). تدوین ابعاد اجتماعی سلامت از منظر مدیریت شهری. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۱۰(۳۸).
- علیزاده اقدم، محمد باقر و سام آرام، عزت‌الله (۱۳۹۲). بررسی تأثیر سلامت اجتماعی بر کیفیت زندگی دانشجویان پیام نور مشکین شهر، مجله مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۴(۸).
- مظلومی و رضاییان (۱۳۹۶). رابطه کیفیت زندگی مرتبط با سلامت باچاقی و دیابت افشانی ورسولی نژاد (۱۳۹۳). رابطه سبک زندگی اسلامی با سلامت اجتماعی نیکو گفتار (۱۳۹۳). رابطه سلامت اجتماعی و فردگرایی و جمع‌گرایی علیزاده اقدم، آرام، سلطانی (۱۳۹۲). رابطه سلامت اجتماعی و کیفیت زندگی دانشجویان قاضی‌نژاد، فاضل (۱۳۹۲). رابطه سلامت اجتماعی و جهت‌گیری اخلاقی وثوقی، مهدوی (۱۳۹۲). رابطه سلامت اجتماعی با شادابی اجتماعی و حمایت اجتماعی یحیی‌زاده ورشیدیاتن (۱۳۹۱). رابطه باورهای غیرمنطقی و سلامت اجتماعی ابراهیم پور و فیدالله فام (۱۳۹۱). رابطه سلامت اجتماعی و رفتار شهروندی سرافراز، بهرامی و احسان وزرندی (۱۳۸۹). رابطه خودآگاهی و سلامت روانی و اجتماعی و معنوی افجه و سام (۱۳۸۹). رابطه سلامت اجتماعی و رضایت شغلی حسینی حاجی بکنده و تقی پور (۱۳۸۹). رابطه حمایت اجتماعی با سلامت اجتماعی زنان سرپرست خانوار پور رستار، حکمتی (۱۳۸۹). رابطه سلامت اجتماعی و باورهای دینی ندایی مهربانی (۱۳۸۹). رابطه سلامت اجتماعی و رسانه محمدی (۱۳۹۹). رابطه حمایت اجتماعی ادراک شده با رفتار قلدری در دانش‌آموزان Hamblion . E.L.(2019).Public health outcome of tuberculosis cluster investigations. *Journal of infection*, 78.269-274